

APUNTS SOBRE LA GEOLOGIA DE LA CONCA

Aquest escrit vol ser la síntesi elaborada després d'una sèrie d'anys d'haver observat a través de sortides i excursions, allò que en llibres i estudis he anat trobant sobre el particular. Com tota síntesi serà un treball molt incomplet, i com a divulgatiu poc científic. Valgui aquest pròleg per a qualificar aquesta aportació.

Configuració general geogràfica de la Conca

La demarcació estricta de la Conca, descomptant la part de Santa Coloma, és un terreny, com una cubeta, excavat pels cursos dels rius Francolí i Anguera, i delimitat a la part meridional, d'Est a Oest, per la cadena prelitoral, formada aquí per la Serra de Prades i Miramar, que separa la Conca, per aquesta part, de les comarques del Camp.

La part septentrional està delimitada orogràficament pels Colls de Deogràcies, al NE, la Serra del Tallat i el Coll de Belltall al N., i al NO els Colls de Senan i de Tarrès. Aquestes serralades septentrionals són el resultat de l'acció de l'aigua dels rius en el transcurs dels temps, ja que tenen la mateixa composició geològica que la depressió central de la Conca i del Pla d'Urgell.

Com sigui que la Conca està col·locada entre aquestes coordenades, per una banda les serralades meridionals, en un sentit ampli, i pel Nord, per les serralades de la Depressió Central, ambdues serralades formen com dues closques ovalades d'una ametlla, l'interior de la qual està atravesat per les aigües dels rius.

La Conca, així tenallada entre dues serralades, és un lloc de transició entre la Depressió Central, el Pla d'Urgell, i el Camp de Tarragona. Com a zona de pas, barrada a la zona litoral per la cadena prelitoral, i a la zona interior per la depressió de la cubeta, té unes característiques comunes a una i altra zona; considerem els aspectes p.e. climatològics, socio-econòmics (accessos, comerç) migratoris en la fauna, etc...

Riquesa i diversitat geològica

Aquesta ve determinada pels materials dels dos grans components: a) materials de la Depressió Central (del Terciari), que ocupen el pla de la Conca, llocs de conreu i de població, així també com el de les serralades Septentrionals, i b) materials estratogràfics de les serralades meridionals: Serra de Prades i Serra de Miramar.

A. *La Depressió Central:* Els seus materials estan compostos principalment per argiles, amb vetes de guix i crostes de conglomerats. Aquestes argiles no són tan vermelloses com les que trobarem al peu de Rojals, constituents del segon pis del Triàsic, degut segurament a la barreja de materials d'al·luvió del riu, terra de fang, que l'ha ennegrida. En algun indret particularment, aquestes vetes de guix, han constituït, sinó ara, en temps antics, bones pedreres d'alabastre, pensem en Pira, Sarral, p.e.

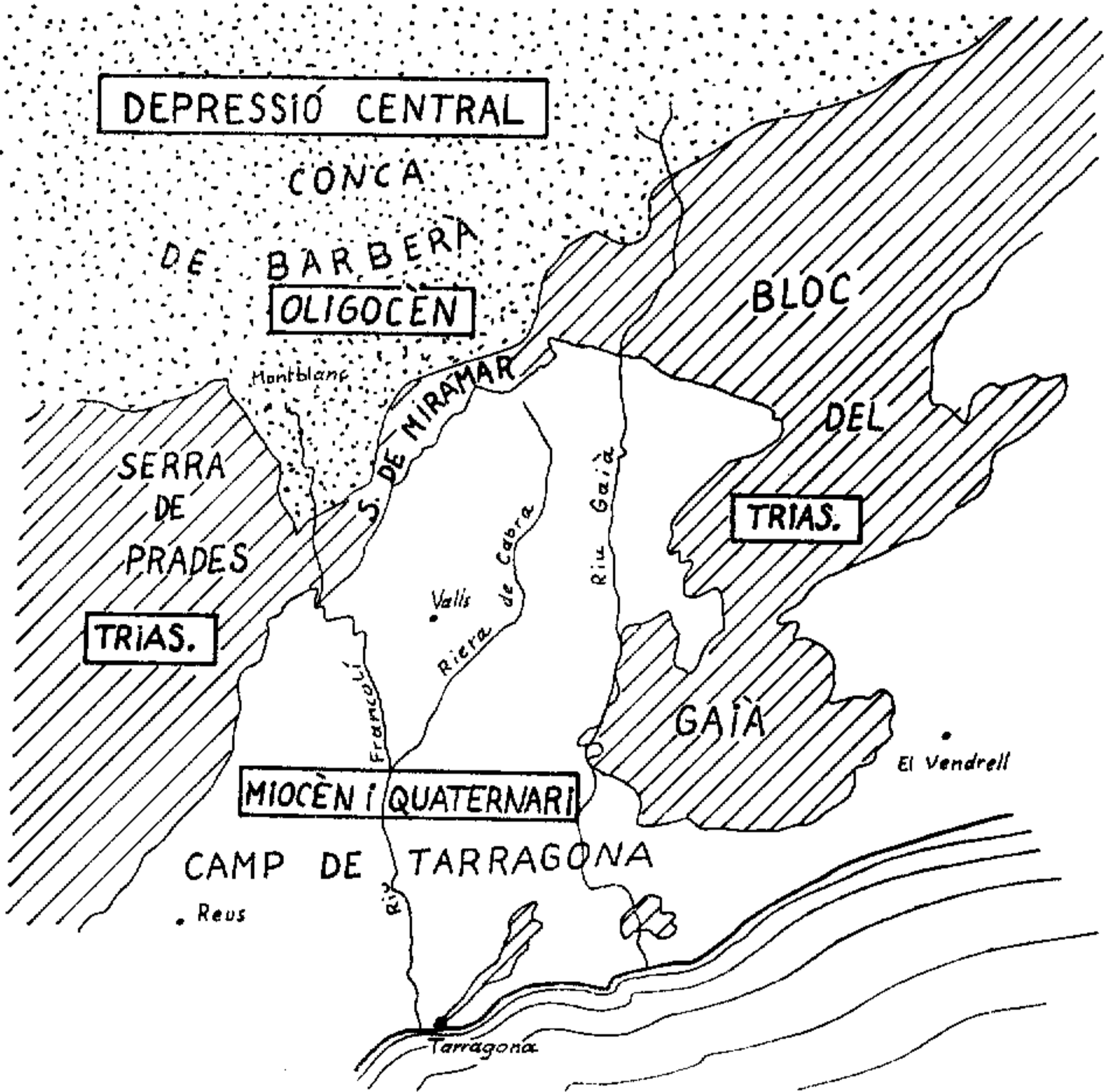
Aquests materials, argiles principalment, però també guixos, conglomerats calcaris, saldots vermellosos i margues roges, constitueixen els components principals de la Depressió Central, corresponents a l'Oligocè del Terciari.

Però també hi ha materials d'un altre període del Terciari: l'Eocè. Forma un llavi que voreja la Serra de Miramar pel cantó interior de la Conca; omple tota la clotada de Lilla fins a Vilaverd.

De l'Era Quaternària, com a materials d'al·luvió del Francolí, cal assenyalar les plataformes sobrevingudes al costat de l'Esplugu, de Montblanc i de Vilaverd.

B. *Les Serres Meridionals: La Serra de Prades.* A les Serres Meridionals hi trobem materials de l'Era Paleozoica (Primària) i del Triàsic (Període de la Secundària). L'estratigrafia

A

d'aquestes serralades, és típica de la majoria dels relleus catalans que formen l'anomenada «escala virtual del Trias».

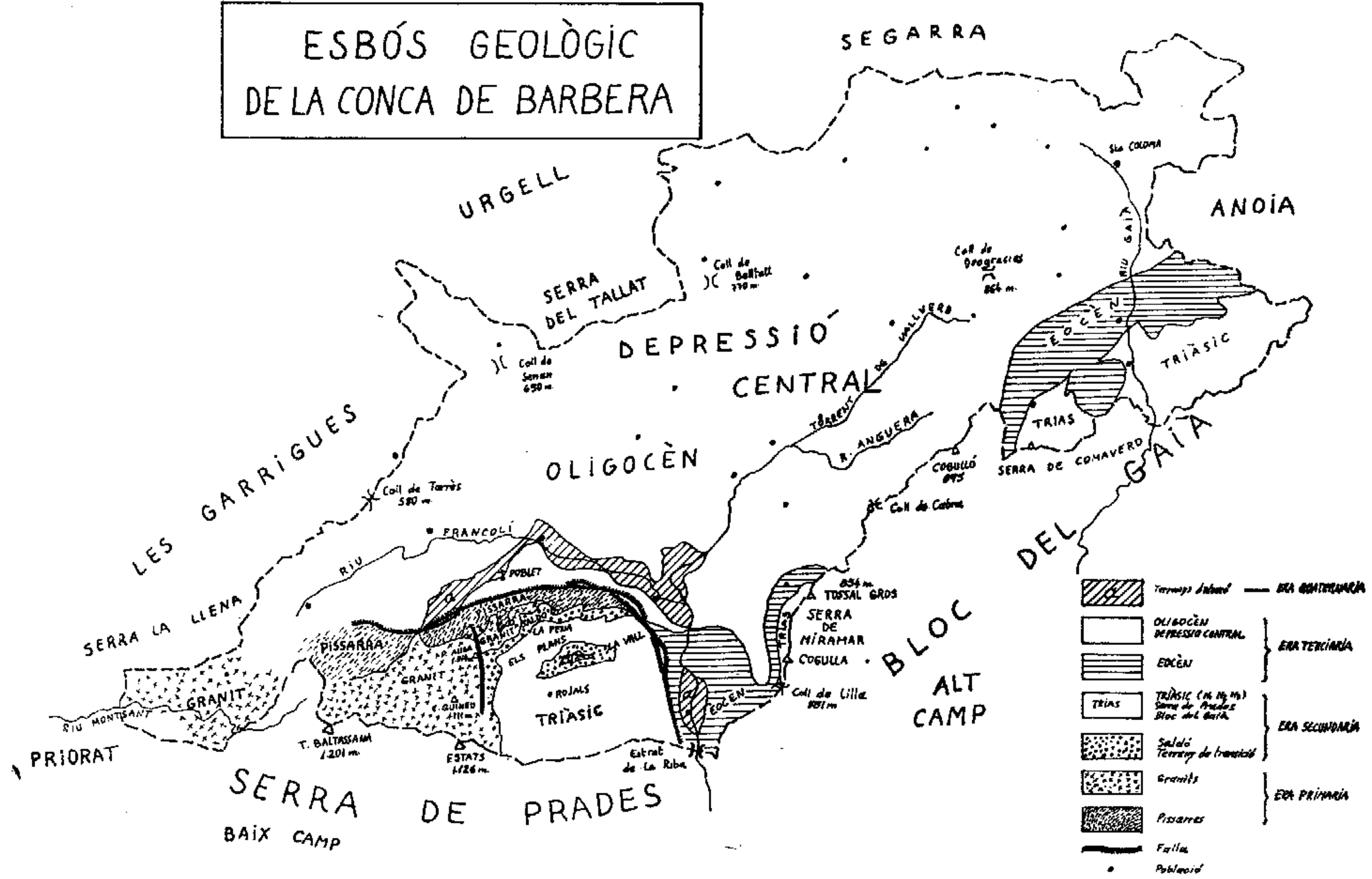
En aquesta escala virtual del Trias, hi ha un sòcol o una base molt antiga, de l'època primària, formada per llicorelles, que afloren formant els comellars baixos de la Serra de Prades, a la part SW de la Conca, al damunt de l'Espluga i Poblet. Formen els barrancs de la Santíssima Trinitat i la part baixa dels boscos de Poblet, on la carretera puja cap a Prades abans d'entrar al bosc. Aquest és un terreny fosc, àcid i silici, terra de castanyers i avellaners, i on en els bancals encara conreats de muntanya s'hi fa un excel·lent vi. Més amunt, en altura i latitud, trobem el terreny de granits i granodiorites dels boscos de Poblet, que ocupen la part superior i oriental del bosc. Aquest material forma a voltes un paisatge insòlit pels grans blocs característics de granit que trobem retallant el paisatge. És el terreny que ocupa Vilanova de Prades, poble limítrof de la Conca, endinsat dintre la Serralada de Prades, amb contacte amb la Serra La Llena, que, com el Montsant, estan formats per conglomerats montserratinos de l'Oligocè.

Al damunt hi trobem el vermellós saldó terreny de transició entre el paleozoic i el Trias, que formen una barbacana enmig de la serralada, com el pis de crocant transversal en un pastís o mona. Aquesta franja o estrat és molt extens a Prades formant el pic més alt de la Serra, la Baltasana, 1.201 m., i es va apriant, passant per Sant Joan, aflora a la Vall i Mas d'en Ponet a Montblanc, i va tombant tota la serralada.

Al sector més meridional de la Conca, al damunt de Montblanc, el terreny paleozoic amb prou feines s'hi veu, només en una clotada de la Vall. En canvi sí que en aquest indret tenim l'escala virtual completa del Trias. És el sector calcari, bàsic, de color clar, a l'inrevés del sector abans mencionat, àcid o silici.

El primer estrat, M1 del Trias Mitjà, correspon generalment a roques calcàries groguisses i en capes primes al capdamunt, i dures i blavoses, amb nòduls de sílex i dolomies en la resta. Formen els grans Plans de la Vila o de Sant Joan, al damunt de Sant Joan, arrencant el cingle blanc a partir de la Pena. Com sigui que junt amb els dos altres estrats M2 i M3 del Triàsic Mitjà, formen grans plans al capdamunt de la Serra de Prades, algun geòleg prefereix anomenar tal serralada com a «Taula» de Prades i no Serra de Prades. Estudiem aquí només d'aquesta

ESBÓS GEOLÒGIC DE LA CONCA DE BARBERA

	Terranyos d'abund	ERA QUATERNÀRIA
	OLIGOCÈN DEPRESSIÓ CENTRAL	ERA TERCIÀRIA
	EOCÈN	
	TRIÀSIC (16, 15, 14) Serra de Prades Bloc del Barà	ERA SECUNDÀRIA
	Salada Terranyos de transició	
	Granit	ERA PRIMÀRIA
	Pissarres	
	Falla	
	Placeu	

Serra la part limítrofa amb la Conca, és a dir a partir del Brugent o de l'Estret de La Riba per amunt, deixant la part dels Motllats com a forània al nostre estudi.

A redós de Rojals, incloent-hi els masos de Rojalons i les terreres d'argila de les bòbiles de l'Espluga, hi ha el M2, estrat format per argiles, conreades pels homes de Rojals i explotades més avall per les bòbiles, amb guixos que hi donen diversos cromatismes, i grossos terrossos d'anhidrita.

Finalment, aquí, l'últim estrat, M3 conté la segona capa de roques calcàries, amb dolomites grosses i compactes, formant la base del poble de Rojals i dels seus encontorns rocosos no conreats.

Falla de Poblet

D'Est a Oest, a la part meridional, fent com un mur de separació entre la serralada de Prades a la part baixa i els terrenys de cultiu, s'estén una de les falles més importants del massís, anomenada de Poblet, ja que sortint del damunt de Riudabella, a la cova de Nerola, s'estén fins a l'estrat de la Riba, passant per l'ermita de Sant Miquel, i pel camí de la Tossa, a Montblanc per Sant Josep i la font de la Ginesta, i formant de l'Espluga a Montblanc com una doble cremallera, empresonant petits pujolets calcaris, ben diferenciats de la resta de la muntanya.

El trencall que origina amb el terreny la falla, dóna origen a una sèrie de deus que trobem al llarg de l'accident: Nerola, Poblet, les Masies —i aquí degut als terrenys paleozoics surten aigües minerals—, La Mare de Déu, el Reboll, La Ginesta, la Vall, a Montblanc.

Aquesta falla, per la inclinació quasi vertical dels seus materials, s'observa molt bé al costat de Sant Miquel, camí de l'ermita de la Trinitat.

La Serra de Miramar

A l'altra banda de l'Estret de la Riba, fronterera al Sud, hi ha la Serra de Miramar, petita part de la Serralada Prelitoral anomenada Bloc del Gaià.

Damunt mateix de Lilla hi ha el pic de la Cogulla, 784 m., vulgarment anomenat de Miramar, i més al NE, damunt de Pre-

nafeta, el Tossal Gros, 864 m. Tots dos pics, fan de fita a la delimitació carenada de la Conca, com ho fan la Baltasana i la Mola d'Estats, a la Serra de Prades, a l'altre costat.

Pel vessant de la Conca, el Trias no té basament paleozoic, sí en canvi pel costat que dóna a l'Alt Camp. Aquí els materials calcaris del Trias estan en contacte directe amb el Terciari: primer amb una doble franja de l'Eocè i després amb l'Oligocè de la Depressió.

L'estratigrafia curiosament formada per un sinclinal imbricat, ha configurat els pics i tota la serra de Miramar, d'una forma una mica complicada..

Els relleus septentrionals

No parlo aquí dels límits septentrionals de la Conca, ja que tenen la mateixa constitució geològica que la resta de la Depressió: pertanyen a l'oligocè també.

Excloc també la descripció del relleu forani a la Conca estricta. En tot cas cal notar de passada que les Serres de Comaverd i Queralt són components del mateix bloc del Gaià, com Miramar, pertanyents a la Serralada Prelitoral. Aquest Bloc del Gaià, no presenta una continuïtat fronterera com la Serra de Prades, ja que sortint del Tossal Gros, surt fora de la Conca per Cabra, i torna a entrar per Vallespinosa i Santa Perpètua.

Defensa del patrimoni del paisatge

Voldria acabar aquests apunts fent unes consideracions sobre la defensa del paisatge de la Conca. Els relleus existents presenten una riquesa de materials que l'home aprofita com a font de recursos naturals. Valdria la pena que això es fes sempre sense desfigurar el paisatge i respectant l'entorn ecològic.

Si hem de ser fermes defensors al dret de la vida, aquesta porta unes connotacions d'habitatge que condicionen tota classe de vida: la de les plantes, la dels animals i la dels homes. Estimem i defensem el nostre paisatge!

ALBERT PALACIN

BIBLIOGRAFIA

- «EL TRIÁSICO DE LOS CATALANIDES». — CARMEN VIRGILI. *Boletín del Instituto Geológico y Minero de España*. Madrid 1958.
- «ESTUDIO GEOLÓGICO DEL SECTOR ESPLUGA-VIMBODI-ROJALS». — DRA. CARMEN VIRGILI. *Instituto de Estudios Tarraconenses «R. Berenguer IV»*. Tarragona 1964.
- GEOGRAFIA DE CATALUNYA. III.* — Edit. Aedos. Geografia Comarcal: *IX CONCA DE BARBERÀ* per JOSEP IGLÉSIES. Barcelona 1974.
- MAPA GEOLÓGICO DE ESPAÑA: HOJA nº 418: MONTBLANC.* — Instituto Geológico y Minero de España con la colaboración de la Excm. Diputación Provincial de Tarragona. - Madrid 1956.
- BORRALLONS DE NEU. GEOLOGIA DELS VOLTANTS DE L'ESPLUGA DE FRANCOLI*, per RAMON PARÍS, geòleg. G.I.E.M. del C.E.M. - L'Espluga de Francolí, 1971.
- RECULL DE L'ESPLUGA.* «Estudi de la Botànica del terme de l'Espluga». A. PALACÍN. - L'Espluga de Francolí, 1974.